

Wiktoria Raj

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
ORCID: 0009-0000-6665-1592

Wielowymiarowość kryzysu w Afganistanie

STRESZCZENIE Przedmiotem rozważań jest niestabilna sytuacja w Afganistanie (Islamskim Emiracie Afganistanu). Praca porusza aspekt łamania praw człowieka ludności afgańskiej. Ważny element stanowią problemy gospodarcze i humanitarne, z którymi nieustannie mierzy się Afganistan. Wykazano również związek wyżej wymienionych kwestii z prawem szariatu, a także z faktem objęcia władzy w Afganistanie przez obecnie rządzących talibów. Artykuł porusza wątek historyczny konfliktów w Afganistanie. Kluczowym elementem pracy, będącym także metodą badawczą artykułu, jest analiza raportów Sekretarza Generalnego ONZ, dotyczących sytuacji w Afganistanie w latach 2022 – 2025. Równie istotnym elementem przedmiotowego artykułu jest wskazanie wpływu, jaki swoimi działaniami wywiera UNAMA (ang. United Nations Assistance Mission in Afghanistan) na rozwiązywanie problemów dotyczących ludności afgańskiej. Celem pracy jest również podjęcie próby oceny działań misji pokojowej oraz działań Organizacji Narodów Zjednoczonych.

SŁOWA KLUCZOWE Afganistan, Talibowie, UNAMA, szkoła hanaficka, islam, prawo szariatu, COVID-19, prawa człowieka

The multidimensionality of the crisis in Afghanistan

SUMMARY This paper examines the ongoing instability in Afghanistan (the Islamic Emirate of Afghanistan), with a particular focus on the systematic violations of human rights affecting the Afghan population. Central to the analysis are the persistent economic and humanitarian crises confronting the country. The study further explores the interrelation between these issues and the implementation of Sharia law, as well as the implications of the Taliban's assumption of power. The discussion is situated within a broader historical context, outlining the trajectory of conflict in Afghanistan. A principal methodological component of the article is the analysis of reports issued by the Secretary-General of the United Nations concerning the situation in Afghanistan during

the period 2022–2025. Of equal significance is the assessment of the role played by the United Nations Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA) in addressing the multifaceted challenges faced by the Afghan population. The aim of this study is also to undertake a critical evaluation of both the peacekeeping mission's activities and the broader initiatives undertaken by the United Nations in pursuit of stability and the protection of human rights in Afghanistan.

KEYWORDS Afghanistan, Taliban, UNAMA, Hanafite school, Islam, Sharia law, COVID-19, human rights

Wstęp

W dobie licznych konfliktów toczących się na arenie międzynarodowej, istotnym jest, aby przyglądać się temu jak radzą sobie z nimi państwa oraz organizacje takie jak ONZ. Mówiąc o konfliktach nie mam jednak na myśli tylko tych związanych z działaniami zbrojnymi, ale także konflikty w znaczeniu systemowym, które oddziałują nie tylko na państwa zewnętrznie, ale także wewnętrznie. Niniejsza praca podejmuje próbę ukazania wielowymiarowości kryzysów, które mogą dotyczyć poszczególnych państw, na przykładzie Afganistanu. To właśnie ten kraj bowiem doświadczył w ostatnim czasie nie tylko konfliktów zbrojnych, ale także systemowej zapaści, która to doprowadziła go do kryzysu na wielu płaszczyznach. Zarówno jeśli chodzi o jego bezpieczeństwo wewnętrzne, kryzys humanitarny, ekonomiczny, jak i kryzys związany z lekceważeniem przez rządy Talibów praw człowieka. Na terenie Afganistanu stosowane jest obecnie przez Talibów prawo szariatu, które z założenia przewiduje nierówne traktowanie kobiet i mężczyzn, a także różnie wartościuje obywateli w oparciu o ich wyznanie. Z uwagi na ogromny kryzys humanitarny mający miejsce na terenie Afganistanu, ONZ powołał specjalną misję pokojową – UNAMA (ang. United Nations Assistance Mission in Afghanistan) – aby ta swoimi działaniami przyczyniała się do poprawy kondycji afgańskiej gospodarki, spraw zagranicznych a przede wszystkim pozostawała w stałym dialogu z władzami państwa w celu poprawy sytuacji grup takich jak kobiety i dzieci. Oczywiście konflikt ten nie wziął się znikąd – uformował się na fundamencie licznych, złożonych wydarzeń, które swoje źródła miały nie tylko w wewnętrznej polityce kraju, ale również w sytuacji panującej na arenie międzynarodowej. Nie sposób więc przyglądać się obecnie panującej w Afganistanie sytuacji, bez uprzedniego zagłębienia się przynajmniej w ostatnie dekady historii tegoż państwa.

Wątek historyczny konfliktu z Talibami

Rozważania o wielowymiarowości konfliktów współczesnego Afganistanu, czy też Islamskiego Emiratu Afganistanu, należy rozpocząć od zarysowania historycznych ram konfliktu USA z Talibami.

Afganistan już od 1978 roku zmagał się z ciągłymi problemami, które począwszy od upadku monarchii oraz późniejszej inwazji Sowieków, coraz bardziej pogłębiały problem niestabilnej sytuacji w kraju. Niesprzyjające władzy nastroje polityczne i społeczne przyczyniły się do kryzysu gospodarczego, prowadząc tym samym do powstania różnego rodzaju antagonizmów¹. Na destabilizację struktury rządów w Afganistanie ogromny wpływ wywarły nieustannie pogarszające się warunki życia w tym państwie. Ponadto nieudolność rządzenia afgańskich władz przyczyniła się do powstania ideologii ekstremistycznej, co umożliwiło Talibom zdobycie sprzętu wojskowego². Organizacja Narodów Zjednoczonych nie uznała przejęcia przez Talibów władzy w Afganistanie. W 2001 roku wskutek toczącego się konfliktu zbrojnego pomiędzy Al-Kaidą – grupą terrorystyczną wspieraną i chronioną przez Talibów – a USA, doszło do obalenia ówczesnego rządu Afganistanu. Kluczowym wydarzeniem w tej kwestii były zamachy z 11 września 2001 roku dokonane przez Al-Kaidę dowodzoną przez Osamę bin Ladena. Zamachy te doprowadziły do aktywowania procedury z artykułu 5 Traktatu Północnoatlantyckiego³, wskutek czego siły NATO zostały zaangażowane w trwający w Afganistanie konflikt.

Mimo iż w Afganistanie obalono rząd Talibów, w kraju nadal panowała wojna, która zmuszała Afgańczyków do życia w nieludzkich warunkach, doprowadzając

¹ Zob. szerzej S. Shaukat, N. Ahmad, Ihsan, *Analyzing the Historical Perspective of Taliban in Order to Understand the Re-Emergence of Taliban and Future Prospects for Neighboring Countries*, „Pakistan Journal of Social Research” 2021, vol. 3, nr 1, s. 93 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

² Tamże, s. 93.

³ Traktat Północnoatlantycki sporządzony w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r. (tj. Dz.U. 2000, nr 87, poz. 970) Artykuł 5 „Strony zgadzają się, że zbrojna napaść na jedną lub więcej z nich w Europie lub Ameryce Północnej będzie uznana za napaść przeciwko nim wszystkim i dlatego zgadzają się, że jeżeli taka zbrojna napaść nastąpi, to każda z nich, w ramach wykonywania prawa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony, uznanego na mocy artykułu 51 Karty Narodów Zjednoczonych, udzieli pomocy Stronie lub Stronom napadniętym, podejmując niezwłocznie, samodzielnie jak i w porozumieniu z innymi Stronami, działania, jakie uzna za konieczne, łącznie z użyciem siły zbrojnej, w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego. O każdej takiej zbrojnej napaści i o wszystkich podjętych w jej wyniku środkach zostanie bezzwłocznie powiadomiona Rada Bezpieczeństwa. Środki takie zostaną zaniechane, gdy tylko Rada Bezpieczeństwa podejmie działania konieczne do przywrócenia i utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa”.

tym samym do eskalacji wielopłaszczyznowego kryzysu. W 2020 roku, po dwóch dekadach ciągłych działań wojennych na terenie Afganistanu, Talibowie podpisali traktat pokojowy z USA, na mocy którego Amerykanie wycofali z terenów Afganistanu swoje wojska a Talibowie ponownie przejęli władzę w kraju.

Po odzyskaniu władzy Talibowie, powrócili do strategii realizowanych w latach 1996–2001. Jedną z pierwszych decyzji podjętych przez Talibów jako ortodoksyjnych wyznawców islamu, była zmiana ustroju z Islamskiej Republiki Afganistanu na Islamski Emirat Afganistanu, co pozbawiło mocy prawnej dotychczas obowiązującą Konstytucję.

Podstawowe zasady prawa szariatu

Głównym źródłem prawa uznawanym przez władze Afganistanu jest prawo szariatu, oparte na treści zawartej w świętych księgach islamu – Koranie i Sunnie. Normy prawa szariatu mają charakter totalitarny, a więc dążą do podporządkowania władzy wszystkich dziedzin życia swoich obywateli. Szariat nie uznaje również rozdziału państwa od instytucji religijnych i wyklucza wszelką świeckość ustroju⁴. Oprócz charakteru prawnego, normy prawa szariatu mają również charakter religijny, co świadczy o ich dualizmie⁵. Istotnym zagadnieniem jest również fakt, iż wskazane wyżej księgi źródłowe prawa szariatu kształtują reguły prawne we wszystkich dziedzinach życia muzułmanów. Dotyczą bowiem zarówno sfery prawa zobowiązań, prawa rodzinnego czy spadkowego aż po normy prawa karnego. Reguły przewidziane przez prawo szariatu znacznie różnią się od norm uznawanych i stosowanych w krajach europejskich, których podstawowe wartości zostały zawarte w Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz sporządzonych w celu jej rozwijania, protokołach⁶. Normy prawa rodzinnego, spadkowego czy karnego, wywodzące

⁴ M. Sadowski, *Kontrakt małżeński w prawie islamu*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2017, nr 103, s. 97.

⁵ M. Stępień, *Pozycja dziecka w prawie rodzinnym islamu*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2021, nr 127, s. 1.

⁶ Fakt ten, najlepiej obrazuje treść Protokołu nr 13 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, która dotyczy zniesienia kary śmierci we wszystkich okolicznościach.

się z prawa szariatu i stosowane na terenie Afganistanu, znacząco odbiegają od wartości demokratycznego państwa, na których opiera się EKPC⁷.

Powyższe przejawia się w prawie muzułmańskim m.in. tym, że prawa i obowiązki małżonków podporządkowane są patriarchalnemu modelowi rodziny. Dotyczy to nie tylko małżeństw wyłącznie muzułmańskich, ale także małżeństw, w których kobieta jest innego wyznania. Patriarchalny model rodziny widać chociażby po ugruntowanej pozycji małżonków ze szczególnym podziałem na prawa i obowiązki. Zapisy Koranu wskazują na wyższą pozycję męża od żony:

Mężczyźni są opiekunami kobiet, ponieważ Bóg dał jednemu przewagę nad innymi i ponieważ utrzymują je ze swoich zasobów. Cnotliwe kobiety są posłuszne i pod nieobecność męża chronią to, co Bóg nakazał ochraniać. Te zaś kobiety, których nieposłuszeństwa się obawiacie, napominajcie, następnie zostawiajcie same w łóżkach, a jeśli nadal będą nieposłuszne, wtedy bijcie je. Jeśli są wam posłuszne, to nie czyńcie nic przeciwko nim. Zaprawdę, Bóg jest Wyniosły, Wielki!⁸.

Zapisy Koranu dotyczące małżeństwa kształtują status mężczyzny jako jednostki sprawującej władzę nad kobietą; jednostki, która nie tylko decyduje o bycie kobiety i dzieci, ale także pozostawia mężczyznę bezkarnym w przypadku naruszenia nietykalności cielesnej żony, wręcz wskazując stosowanie wobec niej przemocy fizycznej jako dopuszczalnego środka rozwiązywania konfliktów.

„Zgodnie z prawem islamu muzułmanin posiada wyższość nad niemuzułmaninem, tak samo jak mężczyzna posiada wyższość nad kobietą”⁹. W małżeństwach mieszanych, między muzułmaninem a przedstawicielką „ludu Księgi”¹⁰ – chrześcijanką czy żydówką – widać natomiast nie tylko nierówność płciową, ale także nierówność na tle religijnym. Dzieci, których ojciec jest muzułmaninem, bez względu na religię matki są muzułmanami, bowiem to ojciec odpowiada

⁷ Europejski Trybunał Praw Człowieka wielokrotnie podkreślał, iż Konwencja z założenia ma promować wartości demokratycznego społeczeństwa; zob. Wyrok EKPC z 07.07.1989 r. Soering v. Zjednoczonemu Królestwu, skarga nr 14038/88, pkt 87; Wyrok EKPC z 30.01.1998 r., Zjednoczona Partia Komunistyczna i inni v. Turcji, skarga nr 133/1996/752/951, pkt. 45.

⁸ *Koran*, przekład Musa Çaxarxan Czachorowski, Muzułmański Związek Religijny w RP, Najwyższe Kolegium Muzułmańskie, 1459/2018 4:34.

⁹ M. Tubisz *Prawne aspekty instytucji małżeństwa w islamie* [w:] *Prawo Małżeńskie i jego relacje z innymi gałęziami prawa*, red. I.A. Jaroszewska, G. Ćwikliński, Olsztyn 2017, s. 115.

¹⁰ Odniesienia do ludu Księgi znaleźć możemy na przestrzeni całego *Koranu*, m.in. zob. *Koran*, przekład Musa Çaxarxan Czachorowski, Muzułmański Związek Religijny w RP, Najwyższe Kolegium Muzułmańskie, 1459/2018, Surra 5, werset 5.

za wiarę i edukację dzieci¹¹. W prawie islamu funkcjonuje zasada ustalania pochodzenia dziecka według linii męskiej. Z tego względu małżeństwa muzułmanki z niemuzułmaninem są zabronione i traktowane jako apostazja (której znaczenie zostanie rozwinięte w dalszej części pracy)¹². W przypadku gdy matka dziecka jest odmiennej wiary, według doktryny hanafickiej (przedstawionej w dalszej części pracy), może sprawować władzę rodzicielską, dopóki nie wywiera wpływu na ich religijność¹³.

Patriarchalny model rodziny ujawnia się również w przepisach prawa spadkowego dotyczących dziedziczenia, bowiem to syn jest stawiany na piedestale w kwestii udziału spadkowego.

Bóg nakazuje wam wobec waszych dzieci: część syna ma być równa części dwóch córek. Jeśli córek będzie dwie lub więcej, to ich część wyniesie dwie trzecie spadku, a jeśli będzie tylko jedna, to dostanie połowę. Jeśli zmarły zostawił syna, to każdemu z jego rodziców przypadnie jedna szósta. Jeśli nie ma syna i dziedziczą po nim jego rodzice, to matka otrzyma jedną trzecią. Jeśli ma braci i siostry, wtedy matka dostanie jedną szóstą tego, co pozostawił, po spłacie zapisanych zobowiązań i długu. Wy nie wiecie, kto jest wam bardziej przydatny: wasi rodzice czy wasze dzieci. To jest podział ustanowiony przez Boga. Bóg jest Wiedzący, Mądry¹⁴.

Wprowadzenie norm prawa szariatu w krajach europejskich prawdopodobnie spowodowałoby kwestionowanie ich legalności z uwagi na pozostawanie tych norm w sprzeczności z podstawowymi zasadami demokratycznego systemu prawa. W ten sposób orzekł Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie Refah Partisi i inni przeciwko Turcji w wyroku z 13 lutego 2003 roku. Głównym celem partii politycznej Refah, będącej skarżącą w ww. sprawie, była implementacja założeń tzw. porozumienia medyńskiego, zakładającego stosowanie różnych systemów prawnych opierających się na wyznaniach religijnych

¹¹ M. Stępień, *Pozycja dziecka w prawie rodzinnym islamu*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2021, nr 127, cyt. za: W. Bar, *Pochodzenie dziecka i władza rodzicielska w prawie rodzinnym państw islamskich*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2004, nr 7, s. 227.

¹² M. Stępień, *Pozycja dziecka w prawie rodzinnym islamu*, Przegląd Prawa i Administracji 2021, nr 127, cyt. za: K. Brataniec, *Stosunki władzy w islamie na przykładzie Egiptu, Maroka i Arabii Saudyjskiej*, Kraków 2016, s. 207.

¹³ Zob. szerzej M. Mucha, *Małżeństwo muzułmanina z chrześcijanką. Perspektywa prawa islamu*, [w:] „Kościół i Prawo” 2014, nr 2, s. 94-95.

¹⁴ *Koran*, przekład Musa Çaxarxan Czachorowski, Muzułmański Związek Religijny w RP, Najwyższe Kolegium Muzułmańskie, 1459/2018 4:11.

poszczególnych obywateli. Jednym z wprowadzonych w Turcji systemów prawnych miałoby być, według postulatów Refah, prawo szariatu. Trybunał słusznie zauważył, iż „w społeczeństwach demokratycznych, w których w ramach jednej i tej samej populacji współistnieją różne religie, może okazać się konieczne ograniczenie tej wolności w celu pogodzenia interesów różnych grup i zapewnienia poszanowania przekonań wszystkich”¹⁵. W tym samym wyroku Trybunał podkreślił, iż to właśnie „zasada świeckości jest z pewnością jedną z podstawowych zasad państwa, które są zgodne z rządami prawa i poszanowaniem praw człowieka oraz demokracją”¹⁶. Fundamentalną cechą demokratycznego państwa prawa jest system prawny, wobec którego wszyscy obywatele są równi. Z tego względu niemożliwym byłoby wprowadzenie prawa szariatu w państwie opierającym się na ustroju demokratycznym, gdyż z założenia szariat zakłada nierówne traktowanie nie tylko ze względu na płeć, ale również ze względu na wyznanie. Do powyższego należy dodać fakt, iż kary cielesne, czy nawet kary śmierci, przewidziane są przez reguły prawa szariatu za nieproporcjonalne przewinienia, często znajdujące podłoże tylko w wersetach Koranu i Sunny. Szariat w żaden sposób nie dąży do moralnego obiektywizmu, bowiem za jedyny wyznacznik wartości uznaje doktrynę islamu.

W prawie szariatu przestępstwa dzieli się w oparciu o podstawę [prawną] karania.

Koran i Sunna stanowią źródło dla:

hudud – przekroczenia granic, które zostały ustalone przez Allaha,

qisas – odpłaty/odwetu za naruszenie praw jednostki, obejmującej przestępstwa uszkodzenia ciała i zabójstwa,

diyyah – zadośćuczynienia w postaci okupu, wynagrodzenia za szkodę.”¹⁷

Wyżej wymieniona kategoria przestępstw *hudud* wyraźnie ukazuje brak moralnego obiektywizmu szariatu. Za jedyny wyznacznik ram dozwolonych działań obywatela są uznawane granice określone przez Allaha.

¹⁵ Wyrok ETPC z 13.02.2025 r., Refah Partisi i inni v. Turcji, skarga nr 41340/98, 41342/98, 41343/98, 41344/98, pkt 91.

¹⁶ Tamże, pkt 93.

¹⁷ K. Cenda-Miedzińska, *Rola i znaczenie prawa szariatu w kształtowaniu bezpieczeństwa społecznego Afgańczyków*, [w:] *Rozwój społeczności międzynarodowej: przeszłość oraz nowe wyzwania*, t. 3, red. R. Kordonski, O. Struk, D. Kamilewicz-Rucińska, J. Ruciński, Ł. Muszyński, K. Sygidus, Lwów 2016, s. 119.

Przestępstwa *hudud* naruszają zarówno prawa boskie, jak i publiczne. Są one najcięższe i obejmują:

zina – bezprawny stosunek seksualny, cudzołóstwo,

qazaf – fałszywe oskarżenie o *zina*,

kradzież

spożywanie napojów alkoholowych,

hirabah – rozbój,

baghy – bunt,

riddah – apostazję¹⁸.

Prawo szariatu charakteryzuje się sankcjami opartymi na prawie talionu (*lex talionis*) – na przykład w przypadku zabicia lub spowodowania uszczerbku na zdrowiu – czy też sankcjami w formie odszkodowania¹⁹. Sankcje występujące w formie kar cielesnych to m.in. chłosta, ukamienowanie lub kara wymierzana za przestępstwo kradzieży, która ma następującą formę: za pierwszą kradzież *sariqa* prawo przewiduje amputację prawej ręki sprawcy, natomiast za następną – lewej stopy. Przy piątej kradzieży zaś sprawca zostaje ukarany zgodnie z wolą sądu. Inną karą jest też wymierzanie osiemdziesięciu batów za *zina*. Prawo szariatu przewiduje również karę śmierci, np. w przypadku apostazji. W prawie szariatu powszechnie stosuje się więc kary wyraźnie naruszające integralność fizyczną²⁰.

Z perspektywy podejmowanej problematyki dotyczącej wielowymiarowości kryzysu w Afganistanie, istotnym jest stwierdzenie, iż kryzys danego państwa nie polega wyłącznie na problemach gospodarczych czy militarnych. Kryzys ten może dotyczyć również kwestii związanych z łamaniem praw człowieka. System, który narzuca nierówność obywateli zarówno z uwagi na płeć czy wiarę, przyznając więcej praw i wolności jednemu a odbierając je drugiemu, nie może zostać uznany za system czyniący zadość godności należnej każdemu człowiekowi.

¹⁸ Tamże, s. 119.

¹⁹ P. Kubiak *Najcięższe przestępstwa szariatu ('hudud') w świetle uwag zawartych w klasycznym podręczniku 'Umdat Al-salik' Al-misriego*, „Zeszyty Prawnicze” 2019, nr 19(3), s. 176.

²⁰ Zob. szerzej tamże, s. 119–125.

Wybrane aspekty praw człowieka oraz sytuacja bezpieczeństwa w Afganistanie

Przechodząc do kwestii praw człowieka w krajach Bliskiego Wschodu, na samym początku należy zaznaczyć, iż tamtejsze koncepcje określające prawa człowieka, znacząco różnią się od tych przyjętych w kręgu kulturowym myśli zachodniej. W naszej kulturze, zgodnie z koncepcją wywodzącą się z prawa naturalnego, prawa człowieka przysługują każdej osobie z samego faktu, że jest człowiekiem. Stanowią niezbywalny element człowieczeństwa oraz łączą się z pojęciem przyrodzonej godności²¹. „W szariacie prawa nie są (...) abstrakcyjnymi uprawnieniami jednostki, ale funkcjonalnymi elementami większego porządku moralnego”²². Prawa człowieka w rozumieniu zachodniej koncepcji, są natomiast skoncentrowane na antropocentrycznej perspektywie, a ich racja musi być oparta na logice i zgodzie większości.²³ Ogromną różnicę w stosunku do zachodniej koncepcji praw człowieka niewątpliwie stanowi sytuacja kobiet i dziewcząt w Afganistanie. Religia islamu, a w związku z tym normy prawne obowiązujące w Afganistanie, zakładają wyższość mężczyzny nad kobietą. Klasycznym przykładem wskazanego rozumienia pozycji kobiet w społeczeństwie, oprócz samej treści Koranu²⁴, jest wymóg opiekuna kobiety – czyli tzw. *mahram* – uregulowany w ustawie o Szerzeniu Cnoty i Zapobieganiu Złym Obyczajom. *Mahram* kobiety jest mężczyzna, będący mężem, ojcem lub innym męskim krewnym objętej opieką kobiety. Zadaniem *mahram* jest m.in. towarzyszenie kobiecie w trakcie odbywanej podróży, przy czym podróż jest tu rozumiana nie tylko jako podróż poza granice państwa czy też obowiązkowa pielgrzymka, ale także w niektórych miejscach wymóg ten został rozszerzony nawet do podróży w obrębie prowincji. Obowiązek pozostawiania pod opieką *mahram* prowadzi do wielu nadużyć, wynikających z rygorystycznego stosowania tego wymogu. Jednym z przykładów jest fakt, iż:

²¹ Zob. szerzej W. Brzozowski, A. Krzywoń, M. Wiącek, *Prawa Człowieka*, Warszawa 2019, s. 29.

²² Eni Satriana, *Human Rights in the Perspective of Sharia and International Law*, [w:] “Maqsha: Journal of Islamic Jurisprudence” 2025, vol. 2, no. 1, s. 45.

²³ Zob. szerzej tamże, s. 45.

²⁴ *Koran*, przekład Musa Çaxarxan Czachorowski, Muzułmański Związek Religijny w RP, Najwyższe Kolegium Muzułmańskie, 1459/2018 4:34, „Mężczyźni są opiekunami kobiet, ponieważ Bóg dał jednemu przewagę nad innymi i ponieważ utrzymują je ze swoich zasobów (...)”.

(...) w niektórych prowincjach de facto Departament wymagał, aby w trakcie korzystania z placówek opieki zdrowotnej pacjentki były pod opieką *mahram*, a pracownice służby zdrowia były pod opieką *mahram*, by móc chodzić do pracy²⁵.

Sytuacja kobiet została ukształtowana w Afganistanie w oparciu o zapisy Koranu interpretowanego przez Talibów. Interpretacja ta zakłada niższość kobiety względem mężczyzny z samego faktu, że jest kobietą. Wszelkie ograniczenia, począwszy od utrudnionego dostępu do pracy, poprzez brak możliwości podróżowania bez *mahram* aż po pozbawienie kobiet możliwości wyrażania swojej opinii w sferze publicznej, uwłacza przyrodzonej godności ludzkiej. Naruszenia praw kobiet i dziewcząt w Afganistanie wpływają nie tylko na sytuację ludności cywilnej, ale również na wizerunek i pozycję Afganistanu na arenie międzynarodowej. W 2023 roku:

dostęp kobiet do szkolnictwa wyższego i edukacji dziewcząt po ukończeniu szóstej klasy pozostał formalnie zawieszony, choć niepotwierdzone doniesienia wskazują, że dziewczęta uczęszczały na zajęcia w medresach w niektórych częściach kraju, nadzorowanych przez Ministerstwo Edukacji²⁶.

Medresy to szkoły religijne dla dziewcząt, które w Afganistanie stanowią alternatywę dla szkół i uniwersytetów, do których kobiety nie mają dostępu. Szkoły te mają na celu wpajanie wartości uznawanych przez islam i promowanie fanatyzmu religijnego. Niewątpliwie biorąc pod uwagę brak dostępu do innych szkół dla kobiet, jest to jedno z ostatnich miejsc, gdzie kobietom i dziewczętom pozostawiona została możliwość wspólnej interakcji. Ustawa o Szerzeniu Cnoty i Zapobieganiu Złym Obyczajom wskazuje także, iż właściwym źródłem interpretacji cnoty i obyczaju jest orzecznictwo szkoły hanafickiej. Zakazuje ona również praktyk uważanych za sprzeczne z zasadami islamu. Szkoła hanaficka jest dość liberalna w porównaniu do pozostałych szkół interpretowania islamu, czego dobrym przykładem jest fakt, iż „istotnym elementem w rozumowaniu

²⁵ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 21 lutego 2025 r., The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/797-S/2025/109, s. 8 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

²⁶ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 1 grudnia 2023. The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/78/628 S/2023/941, s. 7. [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

uczonego była także opinia własna, czyli *raj*²⁷. Twórcą szkoły hanafickiej jest Abu Hanifa, który twierdził, iż przy interpretowaniu zasad i reguł prawa islamu posługiwać się wnioskowaniem *per analogiam*, czyli *kijas*²⁸. Opinia własna była stosowana w przypadkach, gdy wnioskowanie *per analogiam* nie było wystarczającym środkiem do usunięcia wątpliwości interpretacyjnych²⁹. Ten względny liberalizm szkoły hanafickiej objawia się także w jej podejściu do praw kobiet. Jednym z jej założeń było, iż „dojrzała, zdrowa psychicznie kobieta może zawrzeć małżeństwo bez czyjejkolwiek zgody”³⁰. Oczywiście, z perspektywy kultury zachodu może się to wydawać oczywiste, jednakże przyglądając się kulturze Afganistanu, tego typu postulaty są przełomowe w kontekście praw kobiet. Mimo iż interpretacja ww. ustawy według założeń szkoły hanafickiej daje nadzieje w zakresie sytuacji prawnej kobiet w Afganistanie, wciąż prowadzi ona do licznych nadużyć takich jak wspomniana wcześniej instytucja *mahram*. Przeciwnieństwem szkoły hanafickiej są założenia rygorystycznej i konserwatywnej szkoły hanbalickiej popularnej na Półwyspie Arabskim.

Prawa człowieka w Afganistanie są ograniczane na każdej płaszczyźnie. Destabilizacja sytuacji gospodarczej państwa zaostrzyła obawy mieszkańców, w tym szczególnie kobiet i dzieci, przed zjawiskami takimi jak: handel ludźmi, sprzedaż i małżeństwa dzieci a także wykorzystywanie ich m.in. przez wcielanie do wojska³¹. Wcześniej wspomniana ustawa o Szerzeniu Cnoty i Zapobieganiu Złym Obyczajom jest egzekwowana przez władze również w sferze mediów publicznych, tym samym w znaczący sposób ograniczając wolność wypowiedzi. W 2024 roku zawieszone zostały dwie stacje radiowe z uwagi na użycie podczas audycji w jej tle muzyki, która została uznana przez władze za niestosowną i naruszającą doktryny prawa islamu oraz afgańskiej kultury. Doszło również do aresztowań pracowników stacji telewizyjnych za dubbingowanie seriali, które podobnie zostały uznane za niezgodne z zasadami islamu³². Wolność słowa została także ograniczona

²⁷ M. Samojedny *Sunickie szkoły prawa muzułmańskiego*, [w:] *Acta Erasmiana. Varia*, red. M. Sadowski, Wrocław 2013, s. 188.

²⁸ Tamże, s. 187.

²⁹ Tamże, s. 188.

³⁰ M. Zyzik, *Małżeństwo w prawie muzułmańskim*, Warszawa 2003, s. 92.

³¹ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 28 stycznia 2022 r., The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/76/667-S/2022/64, s. 8. [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

³² Report of the Secretary-General ONZ z dnia 21 lutego 2025 r., The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/797-S/2025/109, s. 8. [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

w przypadku religioznawców. Zabraniane są im wypowiedzi mogące wywołać kontrowersje, budzić niepokój społeczny ze względu na niezrozumienie przedstawianej materii czy prowadzić do buntu. Podobnym ograniczeniom podlegają także paneliści programów typu *talk-show*, jednakże w tym przypadku ograniczenia są również osobowe, co oznacza, że do programów mogą być zapraszani tylko paneliści znajdujący się na ustalonej liście wstępnie zatwierdzonych komentatorów³³. Wyrażanie krytycznej opinii o władzy przez pracowników mediów skutkowało ich zatrzymaniem oraz późniejszym więzieniem³⁴.

Naruszenia praw człowieka dotyczą każdej grupy wiekowej, także emerytów, którym nie zostały wypłacone świadczenia emerytalne. Brak świadczeń emerytalnych, niewypłaconych około 170 000 tysiącom emerytów, doprowadził do licznych, trwających miesiącami protestów³⁵. Poza tym Afganistan, niezależnie od obowiązującego na jego terytorium prawa szariatu, wciąż zmaga się z problemami dotyczącymi władzy sądowniczej. Ogromna część sędziów sprawujących urząd za wydanie wyroku w sprawie pobiera łapówki od zainteresowanych stron³⁶. Niestety nie jest to jedyny mankament afgańskiego sądownictwa. W 2022 roku przez Ministerstwo Sprawiedliwości Afganistanu unieważnione zostały zarzuty oraz prawomocne wyroki skazujące mudżahedinów, wydane przez sądy Islamskiej Republiki Afganistanu³⁷.

Incydenty dotyczące bezpieczeństwa są ciągle ujawniane przez UNAMA (*United Nations Assistance Mission in Afghanistan*). Po przejęciu władzy przez talibów, na terenie Afganistanu powstały zbrojne ruchy oporu: Afgański Front Wolności (*Afghanistan Freedom Front*), Narodowy Front Oporu (*National Resistance Front*) oraz Ludowy Front Suwerenności (*People's Sovereignty Front*). W raporcie Sekretarza generalnego ONZ z 21 lutego 2025 roku wspomniano, iż na przełomie 2024 i 2025 roku grupy należące do wspomnianego ruchu oporu,

³³ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 6 grudnia 2024, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/675-S/2024/876, s. 7 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

³⁴ Tamże, s. 7.

³⁵ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 21 lutego 2025, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/797-S/2025/109, s. 3 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

³⁶ Więcej na ten temat można dowiedzieć się z pasjonującego wywiadu przeprowadzonego przez dr hab. Marlenę Sakowską-Baryłę z mec. Anną Kruszewską radcą prawnym i partnerką w Hasik Rheims i Partnerzy Prawniczki w Afganistanie. Prawa kobiet = prawa człowieka. YouTube. <https://youtu.be/Lu1XfuN2OZg?si=Dy4Y8C1u6pdmbuBQ> [dostęp: 28.03.2025].

³⁷ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 21 lutego 2025, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/797-S/2025/109, s. 3 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

przypuściły 91 ataków. Ostatnie zweryfikowane przez ONZ ataki przeprowadzono w pobliżu szpitala, kolejny nieopodal lotniska, inny zaś w okolicy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych³⁸. Mimo iż wskazane miejsca odbywania ataków mogłyby być powszechnie uznane za szczególnie niebezpieczne – z uwagi na ich publiczną dostępność dla ludności cywilnej – w raporcie uznano, że zbrojny ruch opozycji nie stanowi na ten moment znaczącego zagrożenia dla kontroli terytorialnej talibów.³⁹

Za naruszanie bezpieczeństwa ludności cywilnej odpowiedzialne jest także ISIS-K, czyli samozwańcze Państwo Islamskie, będące ugrupowaniem terrorystycznym, dążącym do wprowadzenia na terenie Afganistanu bezwzględnie stosowania zasad dżihadu⁴⁰. ISIS-K krytykuje rządy talibów, uważa bowiem, że ich poglądy są zbyt liberalne. ISIS-K odpowiedzialne jest za liczne ataki terrorystyczne na terenie Afganistanu m.in. za atak bombowy na lotnisko w Kabulu w 2021 roku.

Od 1 sierpnia do 31 października Organizacja Narodów Zjednoczonych odnotowała 2510 zgłoszeń incydentów związanych z bezpieczeństwem, co oznacza wzrost o 39,6 proc. w porównaniu z tym samym okresem w 2023 roku. ISIL-K według doniesień przeprowadziło sześć ataków, w porównaniu z czterema atakami w ciągu poprzednich trzech miesięcy. Ponadto doszło do 156 incydentów rabunkowych, co oznacza spadek o 24,3 procent w porównaniu z tym samym okresem w 2023 roku⁴¹.

Pod koniec roku 2024 ataki tzw. Państwa Islamskiego wymierzone były m.in. w urzędników oraz istotne instytucje. 11 grudnia 2024 roku

ISIL-K przyznało się do przeprowadzenia ataku na meczet znajdujący się w budynku Ministerstwa ds. Uchodźców i Repatriacji w Kabulu, w wyniku którego zginął Minister a także trzy inne osoby, cztery kolejne zostały ranne⁴².

³⁸ Szerzej zob. Report of the Secretary-General ONZ z dnia 21 lutego 2025, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/797-S/2025/109, s. 4 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

³⁹ Tamże, s. 4.

⁴⁰ Biuletyn PISM, 2021, nr 173(2371), [https://pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn%20PISM%20nr%20173%20\(2371\)%201%20pa%C5%BAdziennika%202021%20r.pdf](https://pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn%20PISM%20nr%20173%20(2371)%201%20pa%C5%BAdziennika%202021%20r.pdf) [dostęp: 11.03.2025].

⁴¹ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 6 grudnia 2024, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/675-S/2024/876, s. 3-4 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

⁴² Report of the Secretary-General ONZ z dnia 21 lutego 2025, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/797-S/2025/109, s. 4 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

Inną grupą celującą w sytuację bezpieczeństwa w Afganistanie jest terrorystyczne ugrupowanie Tehrik-e Taliban Pakistan (TTP), które niegdyś współpracowało z wspomnianą wcześniej Al-Kaidą. TTP aktualnie swoje działania koncentruje na granicy Afganistanu z Pakistanem. W związku z tym 24 grudnia 2024 roku Pakistańskie siły bezpieczeństwa przeprowadziły nalot na potencjalne kryjówki ugrupowania czego następstwem były kolejne walki i silne ostrzały. Doprowadziło to do wstrzymania przez władze ONZ operacji humanitarnych w dystryktach przygranicznych prowincji Paktika, Khost i Paktiya.

[Operacje] zostały wstrzymane do dnia 6 stycznia 2025 r. 3 stycznia, ostrzał transgraniczny z Pakistanu dotknął kilka wsi w dystrykcie Tirezai, a między 9 a 11 stycznia ostrzał i starcia zbrojne miały miejsce w dystrykcie Dangam w prowincji Kunar. 10 stycznia ostrzał mózdzierzowy i ciężkie starcia w dystrykcie Sar Kani spowodowały wysiedlenie około 250 rodzin. (...) Według doniesień 30 listopada w dystrykcie Shultan zabito jednego dowódcę Tehrik-e Taliban Pakistan, a dwóch innych raniono, a 3 grudnia w dystrykcie Shigal zabito czterech wysokich rangą dowódców Tehrik-e Taliban Pakistan⁴³.

Sytuację związaną z TTP trafnie opisała Reprezentantka Sekretarza Generalnego ONZ Roza Otunbayeva w Podsumowaniu dla Rady Bezpieczeństwa ONZ z 10 marca 2025 roku: „Dalsze działania TTP przeciwko Pakistanowi oraz obecność innych grup terrorystycznych w Afganistanie (...), pokazują, że społeczność międzynarodowa nadal ma uzasadnione wątpliwości co do zdolności lub zaangażowania faktycznych władz w dotrzymywanie własnych gwarancji, że Afganistan nie stanie się zagrożeniem dla innych krajów”⁴⁴.

Problemy gospodarcze i humanitarne Afganistanu

Afganistan po latach trwającej na tym terenie wojnie domowej, wciąż pozostaje w ogromnym kryzysie zarówno gospodarczym, jak i humanitarnym. Jednakże biorąc pod uwagę dane z poprzednich lat w latach 2021–2024 oraz liczne

⁴³ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 21 lutego 2025, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/797-S/2025/109, s. 5 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

⁴⁴ Briefing to the United Nations Security Council by the Secretary-General's Special Representative for Afghanistan, Roza Otunbayeva, z dnia 10 marca 2025 r. s. 3 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

trudności, z jakimi zmagają się kraj – bezrobocie, ubóstwo, głód – gospodarka afgańska wykazała pewne oznaki odbudowy⁴⁵. Dużym problemem jest kryzys dostępu do wody pitnej. „Około jedna trzecia ludności nie ma dostępu do podstawowych usług związanych z wodą pitną”⁴⁶. Optymistyczne dla afgańskiej gospodarki wydaje się, że:

w sierpniu 2024 r. inflacja spadła w porównaniu z tym samym okresem 2023 r. o 6,7%. Odnotowano także wzrost produkcji rolnej. Eksport w okresie od stycznia do sierpnia 2024 r. spadł o 14 procent do około 920,5 mln USD, głównie ze względu na dynamikę handlu z Pakistanem. Import wzrósł do 6,5 mld USD od stycznia do sierpnia 2024 r., co oznacza wzrost o 28 procent w porównaniu z tym samym okresem w 2023 r.⁴⁷.

Z uwagi na trwającą w 2021 roku pandemię COVID-19, suszę oraz skutki konfliktów, prawie połowa ludności Afganistanu znajdowała się w potrzebie humanitarnej⁴⁸. Od 2023 roku aż do 2025 roku wskaźniki utrzymują się na podobnym poziomie około 20–23 mln osób potrzebujących pomocy humanitarnej. Zgodnie z danymi demograficznymi populacja Afganistanu liczy aktualnie ponad 42 mln osób⁴⁹. Jednakże w trakcie pandemii COVID-19 szczególnej pomocy humanitarnej wymagała połowa populacji Afganistanu – „Szacunki na rok 2022 przewidywały, że 24,4 mln osób (59 proc. populacji) będą potrzebować pomocy humanitarnej w porównaniu z 18,4 mln w 2021 r.”⁵⁰. Sytuacja humanitarna nieco poprawiła się w roku 2024, kiedy to:

⁴⁵ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 6 grudnia 2024, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/675-S/2024/876, s. 9 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

⁴⁶ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 21 lutego 2025, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/797-S/2025/109, s. 10 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

⁴⁷ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 6 grudnia 2024, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/675-S/2024/876, s. 9 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

⁴⁸ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 28 stycznia 2022 r., The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/76/667-S/2022/64, s. 10 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

⁴⁹ Populationof.net. *Afganistan liczba ludności*, <https://www.populationof.net/pl/afghanistan/> [dostęp na dzień 11.03.2025].

⁵⁰ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 28 stycznia 2022 r., The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/76/667-S/2022/64 s. 10 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

- 8,4 mln osób otrzymało opiekę zdrowotną,
- 4,6 mln dzieci oraz kobiet w ciąży i karmiących piersią – pomoc żywieniową,
- 6,3 mln osób – pomoc w zakresie ochrony osób,
- 5,4 mln osób – wodę, urządzenia sanitarne i higienę,
- 941 000 osób otrzymało schronienie w nagłych wypadkach i artykuły nieżywnościowe oraz 554 000 dzieci zostało objętych programami edukacyjnymi⁵¹.

Na chwilę obecną ludność afgańska wciąż boryka się z licznymi problemami, skutkującymi koniecznością niesienia ciągłej pomocy humanitarnej.

Pod koniec stycznia plan reagowania na potrzeby humanitarne w Afganistanie na 2025 rok, obejmujący 16,8 miliona osób z szacowanych 22,9 miliona potrzebujących, otrzymał zaledwie 3,5% z potrzebnych 2,42 miliarda dolarów, podczas gdy strategiczne ramy ONZ dla Afganistanu na lata 2023–2025 otrzymały mniej niż 11% z 2,53 miliarda dolarów wymaganych na 2025 rok⁵².

Wpływ misji pokojowej UNAMA na sytuację w Afganistanie

UNAMA jest misją pokojową działającą od 2002 roku na terenie Afganistanu, powołaną przez Organizację Narodów Zjednoczonych⁵³. Działalność UNAMA na rzecz praw człowieka skoncentrowana jest wokół ochrony ludności cywilnej, jej prawa do życia a także wolności i nietykalności cielesnej. UNAMA monitoruje także sytuację praw kobiet, praw osób zatrzymanych oraz sytuację dzieci podczas konfliktów zbrojnych⁵⁴. W wymienionych obszarach sporządzane są również raporty.

Z raportu Sekretarza Generalnego z 3 czerwca 2024 roku wynika, iż dzięki współpracy z Organizacją Narodów Zjednoczonych udało się doprowadzić do uwolnienia 333 chłopców z szeregów wojsk. W tym samym raporcie Sekretarz ponownie nawołuje do ustalenia przez rządzących zakazu rekrutacji

⁵¹ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 21 lutego 2025 r., The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/797-S/2025/109, s. 11-12 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

⁵² Tamże, s. 1.

⁵³ Rezolucja Organizacji Narodów Zjednoczonych z 28 marca 2002 r., nr 1401.

⁵⁴ United Nations Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA), <https://unama.unmissions.org/human-rights> [dostęp: 28.03.2025].

i wykorzystywania dzieci oraz uwolnienia tych, które zostały już wcielone do wojska. Ponadto Sekretarz wezwał talibów m.in. do zdefiniowania dziecka jako każdej osoby, która nie ukończyła 18. roku życia oraz utworzenia w centrach rekrutacji jednostek ochrony dzieci.⁵⁵ Misja pokojowa promuje także działalność artystyczną kobiet w Afganistanie oraz w swoich działaniach nieustannie wskazuje na powinność równego traktowania Afganek i Afgańczyków. W celu zapewnienia obywatelom Afganistanu bezpieczeństwa, UNAMA m.in. prowadziła działania mające na celu zapobieganie nielegalnemu obrotowi bronią. Misja pokojowa otrzymała wsparcie od UNODC, czyli Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości. Wsparcie to polegało na opracowaniu za pośrednictwem Sekcji ds. broni palnej, trzyletniego planu kontroli nielegalnego obrotu bronią palną⁵⁶. Do zadań misji pokojowej należy również szeroko pojęte ułatwianie działalności handlowej i finansowej w Afganistanie, czego wyrazem jest współpraca z Centralnym Bankiem Afganistanu. UNAMA działała w tym celu „za pośrednictwem technicznych grup roboczych i omawiała m.in. płatności międzynarodowe, mikrofinansowanie, bankowość islamską i Fundusz Afgański”⁵⁷. Powołana przez ONZ misja pokojowa w Afganistanie działa także na rzecz zapewnienia stabilności gospodarczej, ułatwiając tym samym podjęcie dialogu przez władze Afganistanu na arenie międzynarodowej. Poparcie realizacji tych celów można odnaleźć w raporcie Sekretarza Generalnego ONZ z 6 grudnia 2024 roku, w którym zauważa on, iż UNAMA prawidłowo wywiązuje się z powierzonych jej obowiązków a jej działania przynoszą zamierzone efekty⁵⁸. W 2024 roku działania UNAMA koncentrowały się wokół organizowania spotkań dyplomatycznych z przedstawicielami Afganistanu w celu koordynowania dalszej współpracy⁵⁹. W Podsumowaniu dla Rady Bezpieczeństwa ONZ, Roza Otunbayeva podkreśliła, iż dzięki rozległym działaniom monitorującym

⁵⁵ Report of the Secretary-General z dnia 3 czerwca 2024 r. Children and armed conflict A/78/842-S/2024/384 s. 5 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

⁵⁶ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 21 lutego 2025, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/797-S/2025/109, s. 5 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

⁵⁷ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 1 grudnia 2023, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/78/628 S/2023/941, s. 10 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

⁵⁸ Szerzej zob. Report of the Secretary-General ONZ z dnia 6 grudnia 2024, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/675-S/2024/876 s. 6 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

⁵⁹ Report of the Secretary-General ONZ z dnia 21 lutego 2025, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/797-S/2025/109, s. 7 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

i rzeczniczym misji udało się ujawnić wiele nadużyć wobec ludności afgańskiej, a także problemy, z jakimi boryka się państwo w obszarach ekonomicznych, gospodarczych⁶⁰. Dane zebrane przez UNAMA pozwalają oszacować rodzaj pomocy oraz środków, które należy przeznaczyć na pomoc w tym regionie.

Podsumowanie

Na wielowymiarowość kryzysu w Afganistanie złożyło się wiele czynników. Począwszy od konfliktów zbrojnych, których pokłosie Afgańczycy odczuwali jeszcze u schyłku roku 2021, po przejście władzy przez talibów, których rządy postawiły Afganistan w niekorzystnej sytuacji, powodując zachwianie pozycji państwa na arenie międzynarodowej. Dodatkowo położenie geograficzne Afganistanu sprawia, że okresowo – przez wzgląd m.in. na suszę – obywatele tego kraju są narażeni na kryzys głodowy bądź niedostatek zaopatrzenia w wodę. Polityka państwowa usilnie implementowana przez nowy rząd odbiła się szerokim echem na świecie. Powodem tego poruszenia jest m.in. nieprzestrzeganie przez talibów podstawowych praw jednostki, niezapewnianie odpowiedniej ochrony kobietom i dzieciom, ograniczanie dostępu do wiedzy i cenzura opinii obywateli. Ponowne przyjęcie przez talibów prawa szariatu jako głównego źródła prawa, spowodowało naruszenie fundamentalnych praw i wolności człowieka, które w systemie uniwersalnym określa m.in. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka czy Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych. MPPOiP już w pierwszych artykułach nakłada na Państwa-Strony obowiązek zapewnienia jednostce wszelkich praw zawartych w tymże Pakcie. Prawo szariatu w swoich zapisach nie przewiduje jednak praw człowieka uznanych przez społeczność międzynarodową za podstawowe. Charakteryzuje się bowiem skrajną nierównością kobiet i mężczyzn, nie zapewnia wolności myśli, sumienia i wyznania, różnicując i ograniczając prawa jednostki na podstawie religii. Ponadto nie zapewnia obywatelom prawidłowej ochrony, czego przykładem jest chociażby sytuacja dzieci wykorzystywanych w konfliktach zbrojnych. Wszelkie raporty Sekretarza Generalnego ONZ czy też ustalenia specjalnego sprawozdawcy ds. sytuacji praw człowieka w Afganistanie oprócz funkcji informacyjnej, wraz z podejmowanymi rezolucjami pełnią również funkcje rzecznicze i pomocowe

⁶⁰ Szerzej zob. Briefing to the United Nations Security Council by the Secretary-General's Special Representative for Afghanistan, Roza Otunbayeva, z dnia 6 marca 2024 r. s. 2 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

wobec naruszeń mających miejsce na terenie Afganistanu. Sekretarz Generalny w analizowanych raportach wielokrotnie wzywał do zaprzestania konkretnych działań czy stosowania sankcji nieadekwatnych do popełnianego czynu oraz likwidacji pewnych instytucji. Jednakże aby ww. działania zostały wcielone w życie, niezbędna jest współpraca rządu Talibów z władzami ONZ oraz stosowanie się do tychże zaleceń.

Działalność terrorystycznych ugrupowań również przekłada się na kryzys bezpieczeństwa ludności cywilnej w miejscach publicznych, bądź innych obszarach szczególnego oddziaływania tychże grup, które to swoimi działaniami wykraczają też poza terytorium Afganistanu co zaburza stosunki z państwami graniczącymi z Afganistanem. Wszystko to po kolei zaczęło przekładać się na problemy gospodarcze.

Pomoc społeczności międzynarodowej, programów realizowanych na terenie Afganistanu przez ONZ oraz samej misji pokojowej UNAMA spowodowała, że jakość życia wielu afgańskich rodzin uległa poprawie. Wspomniana pomoc humanitarna ciągle dociera do wielu obywateli znajdujących się w kryzysie.

Regularne dostawy gotówki ONZ na wsparcie operacji humanitarnych były kontynuowane. Efektem ubocznym tych dostaw było zasilenie lokalnej gospodarki płynnością finansową, co w dużej mierze pozwoliło sektorowi prywatnemu na dalsze funkcjonowanie i zapobiegło kryzysowi fiskalnemu. Wsparcie w zakresie drukowania i transportu banknotów również pomogło w zapewnieniu płynności finansowej i wsparło afgańską walutę⁶¹.

Przekazywane dotacje, pomoc humanitarna a także czasowe wzmożenie wydolności stanu sektora rolnictwa – aktualnie ponownie narażonego ze względu na suszę – spowodowały, iż w ostatnich latach można było zauważyć pewną poprawę. Sekretarz Generalny w sporządzanych raportach o sytuacji Afganistanu, nawołuje do zniesienia ograniczeń praw człowieka wprowadzanych do prawa Afganistanu przez władze kierujące się brutalnymi mechanizmami zapisanymi w źródłach prawa szariatu. ONZ od 2021 roku bezskutecznie wzywa talibów do utworzenia inkluzywnego rządu.

⁶¹ Briefing to the United Nations Security Council by the Secretary-General's Special Representative for Afghanistan, Roza Otunbayeva z dnia 6 marca 2024 r., s. 3 [tłumaczenie własne na potrzeby pracy].

Bez wątpienia pomoc humanitarna, którą uzyskuje ludność afgańska jest kluczowa. Biorąc pod uwagę, iż około połowa ludności afgańskiej już teraz – przy całym wsparciu niesionym przez UNAMA oraz państwa zaangażowane w pomoc humanitarną – cierpi m.in. z powodu głodu, suszy oraz ubóstwa, można sobie wyobrazić jak niewyobrażalnego cierpienia musieliby doświadczać obywatele Afganistanu bez wyżej wspomnianej pomocy. Dzięki działalności edukacyjnej i dyplomatycznej UNAMA oraz pomocy, jaką kieruje w stronę Afgańczyków misja pokojowa, ludność tego kraju ma szanse na przetrwanie. Istnienie Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz misji pokojowej ma bezdyskusyjne znaczenie dla narodu afgańskiego.

Sekretarz Generalny ONZ w jednym z raportów dotyczących sytuacji w Afganistanie, trafnie opisał konieczność wzajemnej pomocy na arenie międzynarodowej w obliczu wyzwań, z którymi do teraz mierzy się Afganistan:

Ważniejsze niż kiedykolwiek jest to, abyśmy mówili jednym głosem oraz przekazywali wspólne i skoordynowane komunikaty, odzwierciedlając poglądy społeczności międzynarodowej⁶².

Bibliografia

Literatura

- Ahmad S., Ihsan N., *Shaukat, Analyzing the Historical Perspective of Taliban in Order to Understand the Re-Emergence of Taliban and Future Prospects for Neighboring Countries*, "Pakistan Journal of Social Research" 2021, vol. 3, nr 1
- Brzozowski W., Krzywoń A., Wiącek M., *Prawa Człowieka*, Warszawa 2019.
- Bar W., *Pochodzenie dziecka i władza rodzicielska w prawie rodzinnym państw islamskich*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2004, nr 7.
- Brataniec K., *Stosunki władzy w islamie na przykładzie Egiptu, Maroka i Arabii Saudyjskiej*, Kraków 2016.
- Cenda-Miedzińska K., *Rola i znaczenie prawa szariatu w kształtowaniu bezpieczeństwa społecznego Afgańczyków*, [w:] *Rozwój społeczności międzynarodowej: przeszłość oraz nowe wyzwania*, t. 3, red. R. Kordonski, O. Struk, D. Kamilewicz-Rucińska, J. Ruciński, Ł. Muszyński, K. Sygidus, Lwów 2016
- Kubiak P. *Najcięższe przestępstwa szariatu ('hudud') w świetle uwag zawartych w klasycznym podręczniku 'Umdat Al-salik' Al-misriego*, „Zeszyty Prawnicze” 2019, nr 19(3).

⁶² Report of the Secretary-General ONZ z dnia 28 stycznia 2022 r., The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/76/667–S/2022/64, s. 13–14.

- Mucha M., *Małżeństwo muzułmanina z chrześcijanką. Perspektywa prawa islamu*, [w:] „Kościół i Prawo” 2014, nr 2
- Oniszczyk-Gaik Z., *Kto ma prawo do praw człowieka? Prezentacja muzułmańskiego punktu widzenia na przykładzie dwóch międzynarodowych deklaracji*, [w:] Ciągłość i zmiana w świecie islamu, red. I. Kończak, M. Woźniak-Bobińska, Łódź 2016.
- Sadowski M., *Kontrakt małżeński w prawie islamu*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2017, nr 103.
- Samojedny M., *Sunickie szkoły prawa muzułmańskiego*, [w:] Acta Erasmiana. Varia, red. M Sadowski, Wrocław 2013
- Satriana E., *Human Rights in the Perspective of Sharia and International Law*, [w:] “Maqsha: Journal of Islamic Jurisprudence” 2025, vol. 2, no. 1
- Stępień M., *Pozycja dziecka w prawie rodzinnym islamu*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2021, nr 127.
- Tubisz M., *Prawne aspekty instytucji małżeństwa w islamie* [w:] Prawo Małżeńskie i jego relacje z innymi gałęziami prawa, red. I.A. Jaroszevska, G. Ćwikliński, Olsztyn 2017.
- Zyzik M., *Małżeństwo w prawie muzułmańskim*, Warszawa 2003.

Powołane orzeczenia

- Wyrok EKPC z 07.07.1989 r. Soering v. Zjednoczonemu Królestwu, skarga nr 14038/88.
- Wyrok EKPC z 30.01.1998 r., Zjednoczona Partia Komunistyczna i inni v. Turcji, skarga nr 133/1996/752/951.
- Wyrok ETPC z 13.02.2025 r., Refah Partisi i inni v. Turcji, skarga nr 41340/98, 41342/98, 41343/98, 41344/98.

Dokumenty

- Traktat Północnoatlantycki sporządzony w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r. (tj. Dz.U. 2000, nr 87, poz. 970)
- Rezolucja Organizacji Narodów Zjednoczonych z 28 marca 2002 r., S/RES/1401.
- Report of the Secretary-General ONZ z dnia 28 stycznia 2022 r., The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/76/667–S/2022/64.
- Report of the Secretary-General ONZ z dnia 1 grudnia 2023, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/78/628 S/2023/941.
- Report of the Secretary-General ONZ z dnia 6 grudnia 2024, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/675–S/2024/876.
- Report of the Secretary-General ONZ z dnia 21 lutego 2025, The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security A/79/797-S/2025/109.
- Briefing to the United Nations Security Council by the Secretary-General's Special Representative for Afghanistan, Roza Otunbayeva, z dnia 10 marca 2025 r.
- Briefing to the United Nations Security Council by the Secretary-General's Special Representative for Afghanistan, Roza Otunbayeva, z dnia 6 marca 2024 r

Źródła religijne

- Koran przekład Musa Çaxarxan Czachorowski, Muzułmański Związek Religijny w RP, Najwyższe Kolegium Muzułmańskie, 1459/2018.*

Źródła internetowe

Biuletyn PISM, 2021, nr 173(2371), [https://pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn%20PISM%20nr%20173%20\(2371\)%201%20pa%C5%BAdziernika%202021%20r.pdf](https://pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn%20PISM%20nr%20173%20(2371)%201%20pa%C5%BAdziernika%202021%20r.pdf) [dostęp: 11.03.2025].

Prawniczki w Afganistanie. Prawa kobiet = prawa człowieka. YouTube. <https://youtu.be/Lu1XfuN2OZg?si=Dy4Y8C1u6pdmbuBQ> [dostęp: 28.03.2025].

Populationof.net. *Afganistan liczba ludności*, <https://www.populationof.net/pl/afghanistan/> [dostęp na dzień 11.03.2025].

United Nations Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA), <https://unama.unmissions.org/human-rights> [dostęp: 28.03.2025].